

האולפן הרב-רמתי

The Multi-level Uplan

ד"ר אסיה שרון¹

2017

על המונח "רב-רמתי"

המונח רב-רמתי מוצג כאן לראשונה, והוא תרגום של multi-level. השימוש במונח זה – בשונה מ"הטרונגי" או "שונות" – המונחים המקובלים בתחום החינוך, נועד להבהיר שמדובר בשונות המתייחסת לרמות שהן ייחודיות לכיתת אולפן. עם זאת גם בכיתת אולפן יש שונות במובן המקובל.

מהו אולפן רב-רמתי?

אולפן רב-רמתי מתאפיין ברמות שונות בהיבטים האלה:

- הבדלים ברמת הכשירות התקשורתית בעברית (פירוט בסעיף הבא)
- הבדלים במיומנויות השונות: תלמיד אחד טוב יותר בהאזנה ואחר בדיבור; הבדלים ברמת הקריאה והבנת הנקרא; הבדלים ביכולת הטכנית והיכולת להביע רעיונות בכתיבה
- הכרת הא"ב: חלק מהתלמידים לא מכירים את אותיות הא-ב, לחלק אחר האותיות מוכרות אבל לא מה הן מייצגות וכן הלאה.
- רקע קודם שונה בלימודי העברית: האם התלמיד למד עברית? מה למד: דיבור? דקדוק מספרים? וכן הלאה.
- שונות בלמידה בית-ספרית: מה היה עיקר אופי הלמידה בבית הספר הקודם – שינון, עבודה בקבוצות, דיונים, שיתוף פעולה, עבודה אינדיווידואלית, למידה עצמית, הכוונה עצמית ועוד.
- שפות אם שונות
- רקע שונה בשפת האם. הרקע יכול להיות שונה מבחינות שונות כמו עושר אוצר המילים, ידע בדקדוק, קריאה-כתיבה ועוד.

¹ פרטי התקשרות: ד"ר אסיה שרון 054-4441746 assi.sharon@gmail.com

- גיל שונה. גיל התלמיד באולפן כרוך בדרישות לימודיות שונות בכיתת האם, הנלקחות בחשבון בתכנון הלימודים בכיתת האולפן על מנת לענות לצורכי התלמידים להשתלבות מהירה בלימוד מקצועות הלימוד.

- מוטיבציה ללמידת עברית, מסוגלות עצמית. לחלק מהתלמידים העולים מוטיבציה גבוהה ואמונה ביכולתם להתמודד עם השפה החדש, ולחלק אחר יש מוטיבציה נמוכה או שאינם סבורים שביכולתם להתגבר על המשוכה הגבוהה. חלק מהתלמידים מקווים לחזור לארץ הולדתם מהר ככל האפשר ולא רואים את עצמם נזקקים ללימוד העברית ולהשתלבות חברתית.

נוסף לכל אלה יש הבדלים בנטיות אישיות, כגון נטיות מילוליות, מתמטיות, חזותיות, נטייה לתנועה, עבודת ידיים כמו גזירה, הדבקה, ציור ופיסול, מוזיקה, מאפייני אישיות שונים כמו מוחצנות-מופנמות, לקויות למידה ועוד. כל אלו מוכרים לאנשי החינוך בכיתות הרגילות ומאפיינות גם את כיתת האולפן.

מערכת שעות לאולפן רב-רמתי

כדי ליצור אולפן בית-ספרי הפועל בשעות מרובות ככל האפשר, מרכזים בתי ספר את שעות העולים יחד, ללא קשר לשונות בהיבטים שצוינו לעיל. כך נוצר אולפן רב-רמתי. אולפן בית-ספרי רב-רמתי פועל בימים ובשעות קבועים, למשל בימים א', ב', ד' בשעות 8 עד 10 או עד 11, ובהתאם למספר השעות הכולל שמקבל בית הספר, לפחות שלושה ימים ורצוי בארבעה-חמישה, כדי שהלימוד יהיה יעיל. תנאים סביבתיים ראויים המאפשרים למידה יעילה הם בראש ובראשונה חדר לימוד קבוע. כאשר בית הספר חושב שחינוכי שהתלמידים העולים ישתתפו בפעילות לימודית או חברתית של כיתתם המתקיימת באותן שעות, הוא משחרר מהאולפן את התלמידים העולים לשעות בודדות.

הנחיית מורי האולפן

רוב מורי האולפן מופתעים ונבוכים כשהם נתקלים ברמות השונות של האולפן. לפני המדריכים, המנהלים ובעלי התפקידים בבית הספר עומדות האפשרויות האלה:

- להכין את המורים לכך שאולפן רב-רמתי הוא המצב הרגיל והצפוי.
- לתת למורה כלים: להראות איך אפשר באותו שיעור לקדם את כולם.
- לסייע למורה להכיר ביתרונות הקבוצה הרב-רמתית.

אפשרויות מענה לריבוי הרמות באולפן רב-רמתי

- עבודה בשיעור לפי רמות – כל רמה עובדת על נושאים ותרגילים אחרים.
- שיעור אחד לכולם באותו נושא.
- חלק מהשיעור לכולם וחלק לפי רמות – כל רמה עובדת על נושא אחר.
- חלק מהשיעור לכולם וחלק לפי רמות – כל הרמות ממשיכות לעבוד על אותו נושא.
- עבודה בקבוצות: קבוצות ברמה אחידה (like-ability groups)
- עבודה בקבוצות: בכל קבוצה רמות שונות (cross-ability groups)

אחריות החלוקה לרמות

כאשר המורה מציע חומרים ברמות שונות, יש שתי אפשרויות לחלוקה לתלמידים:

- המורה קובע את הרמה
- התלמיד בוחר את מה שמתאים לו לדעתו

Ventures Professional Development DVD (2013). Facilitating multi-level classe. 2013.

Cambridge University Press ELT. Retrieved from <https://youtu.be/cMNHkG6ZKQA>

המורה בסרטון מציג שיעור עם דפי למידה. יש להדגיש שחלק זה בא לאחר שיעור שהתמקד בקידום הדיבור על הנושא. כמו כן אין להבין משיעור זה שהדרך היחידה האפשרית/המומלצת היא בעזרת דפי עבודה.

תכנים ופעילויות לשיעורי האולפן הרב-רמתי

כל תוכן אפשרי עקרונית ללמידה משותפת ברמות שונות. אפשר ללמד גם תכנים מספר הלימוד להוראת עברית כשפה שנייה, וגם תכנים מחוץ לספר הלימוד. להלן כמה דוגמאות.

תכנים מספר הלימוד. אפשר ללמד נושא שנמצא קדימה בספר ומתאים לתלמידים המתקדמים יותר. גם תלמיד ברמה ראשונית יותר יפיק תועלת מהיכרות עם הנושא ועם רעיונות, משפטים ומילים בודדות. כאשר יתקדם ויגיע למקום זה בספר, הדברים כבר יהיו מוכרים ויהיה קל לו יותר. אפשר גם להפך – להוסיף אוצר מילים ומטלות קריאה וכתובה לנושאים ראשוניים יותר, שנמצאים בראשית ספר הלימוד, ובכך להתאים נושא גם לתלמידים המתקדמים. לאחר שיחה (פיתוח השיח הדבור) התלמידים עובדים על הנושא כל אחד ברמתו בהתאם לחומרים המתאימים. לתלמידים ברמה הנמוכה במטלות הדורשות מעט שפה: שאלות הדורשות תשובות כן/לא, פעילויות עם מעט מילים או בתחילה ללא מילים כגון ציור, פיסול ועוד.

תכנים מחוץ לספר הלימוד. חגים, אירועים בית-ספריים, אירועים ארציים, מצבי חירום (תרגילי חירום, מקלט, אזעקות...), הכרת הסביבה (חדר הכיתה, בניין בית הספר, החצר, השכונה, היישוב, האזור הגאוגרפי, הארץ, המזרח התיכון, הגלובוס), משחקי תנועה, משחקי היכרות, משחקים עם כדור, מצבים חברתיים (סיטואציות תיאטרון: תלמיד יוזם היכרות עם חבר לכיתה, תלמיד מבקש עזרה מחבר; בקשה לחזרה על משפט לא מובן, בקשה ממורה או מתלמיד/ה לחזור על הסבר או לדבר לאט יותר, שיחת טלפון, במסדרון/ברחוב: בירור היכן נמצא מקום (שירותים, חדר המורים, המזכירות...) מסוים בעזרת מפות, סיפורים, משחקי חפש את המטמון, מונופול ועוד ושימוש במילים בינלאומיות. (רעיונות לתרגילי תיאטרון, חפשו באינטרנט "תרגילי תיאטרון").

מה עושים בחלק השיעור המשותף לכולם?

- פיתוח השיח הדבור. משוחחים על נושא לאחר הצגת אוצר מילים קטן ומשפט או משפטים. אפשר לנהל שיחה סביב תמונה או סרטון. התלמידים כותבים קטע משלהם בעזרת המילים/משפטים, או מציירים תוך כתיבת המילים החדשות בציור. מספרים את הסיפור/מציגים את הציור. המגמה: לבטא את המילים החדשות יחד מספר פעמים רב ככל האפשר תוך הקפדה על דיוק בדיבור ובירור שהמילים מובנות.

- תלמידים מלמדים. תלמיד מכין בעזרת המורה שיעור קצר. התלמיד-המורה לומד בעל פה (יכול להיעזר בדף לתזכורת) משפטי הוראות והסבר, לצורך השעשוע וההומור אפשר להוסיף משפטים אופייניים למורים כמו משפטי תשבחות או הערות שונות. כנ"ל תלמיד תופס את תפקיד המורה בחלק של תרגול חומר לימוד שכבר נלמד.
- משחקי תנועה. כל תלמיד בתורו נותן הוראות תנועה לכולם (ידיים למעלה...).
- משחקים.
- הצגות תיאטרון בסיטואציות שונות.
-
-
-
-

מה עושים בחלק השיעור שבו כל תלמיד לומד לפי רמתו?

- עבודה בקבוצות ברמה שווה. המורה עובד עם הקבוצה להקניית חומר חדש/לסיוע בתרגול. התלמידים עובדים יחד ומתייעצים זה עם זה או: עובדים בנפרד ומצטרפים לאחר מכן להשוואה ולהתייעצות (ראו לעיל סרטון).
- עבודה בקבוצות ברמה שונה. החומרים בנויים כך שהתשובות זהות לכולם. לכן התלמיד ברמה הנמוכה יכול לפעמים לעזור לתלמיד ברמה הגבוהה (ראו לעיל סרטון), או להפך.
- מרכז למידה, סידור פעילויות וחומרים לפי צבעים (רמות שונות) להפניה לאחר סיום פעילות אישית לשם ניצול הזמן באופן מיטבי.
- הצטרפות תלמיד שהתפנה לתלמיד אחר שכבר עובד.
-
-
-
-